

Наумук О. В.,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ПОРАДА

У статті розглядається роль когнітивних метафор у процесі вербалізації концепту ПОРАДА на матеріалі сучасної англійської мови. З'ясовано, що за допомогою метафори структурується і визначається концептуальна система мовця та адресата комунікативної ситуації поради. Об'єктивація досліджуваного концепту пов'язана з актуалізацією інших концептів.

Ключові слова: концепт, порада, когнітивна метафора, конфігурація концептів.

В статье рассматривается роль когнитивных метафор в процессе вербализации концепта СОВЕТ на материале современного английского языка. С помощью метафоры структурируется и детерминруется концептуальная система говорящего и адресата коммуникативной ситуации совета. Объективация исследуемого концепта связана с актуализацией других концептов.

Ключевые слова: концепт, совет, когнитивная метафора, конфигурация концептов.

The article highlights the role of the conceptual metaphor in the concept ADVICE verbalization in Modern English. The conceptual system of the speaker and the addressee of the advice communicative situation is structured and determined by the means of metaphor. The verbalization of the analyzed concept is tightly connected with the actualization of the other concepts.

Key words: concept, advice, conceptual metaphor, concept configuration.

У сучасній когнітивній лінгвістиці значна увага зацентрована на дослідження різних методик вербалізації концептів (Н. Д. Арутюнова, А. Н. Бабушкін, М. М. Болдирев, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, А. Wierzbicka та ін.). Відсутність аналізу засобів вербалізації концепту ПОРАДА в сучасній англійській мові визначає *актуальність* нашого дослідження. *Метою* цієї статті є виявлення ролі когнітивних метафор в структуруванні концептуальної системи мовця та адресата комунікативної ситуації поради. Досягнення мети планується через розв'язання таких *завдань*: з'ясувати найбільш поширені когнітивні метафори в об'єктивації концепту ПОРАДА та ідентифікувати його конфігурації.

У вербалізації концепту ПОРАДА значний когнітивний потенціал мають когнітивні метафори. Під концептуальною метафорою (КМ) розуміємо образ-схему, конкретну або родову схему (image-schema, specific-levelschema, generic-levelschema) [11, с. 11], яка розгортається в мовленні

різними мовними або мовленнєвими метафорами. КМ слугують мотивацією для лінгвістичних метафор, реалізація яких відбувається щоденно у письмовій та розмовній формі. Роль КМ у вербалізації процесів надання поради та її виконання є вагомим, адже завдяки основній функції метафори – когнітивної [11, с. 11] – ми можемо отримати цілком нові знання про концепт ПОРАДА та його дієвість у сучасній англійській мові. Дослідження фактичного матеріалу (2016 контекстуально обумовлених прикладів, які містять концепт ПОРАДА – 100%) дає підставу прийти до висновку, щонайбільш поширеними КМ:

- орієнтаційні – ПОРАДА Є ВГОРІ:

(1) *We have always put the advice of the Mother Confessor above all others* [4, с. 131].

- онтологічні – ПОРАДА Є ОБ'ЄКТ, ПОРАДА Є ЖИВА ІСТОТА:

(2) *They had already decided to fight the will, and they knew their greedy clients would follow their advice* [7, с. 64].

Сутність зазначених вище КМ полягає у розумінні і переживанні сутності поради в термінах явищ іншого виду. Інакше кажучи КМ структурує наші знання у випадку продукування / виконання порад. За допомогою метафори структурується і визначається концептуальна система мовця та адресата комунікативної ситуації поради.

Об'єктивація концепту ПОРАДА співрозмовниками так чи інакше пов'язана з актуалізацією інших концептів. Наголосимо, що дії обох інтерактантів, залучених у процес комунікації дозволяє декодувати палітру елементів, що визначають ставлення мовця та слухача до поради. Із процесу надання поради та вчинків радника (мовця) можна виокремити когнітивні установки на основі сполучуваності лексеми назви концепту ПОРАДА. Тобто мова йде про конфігурацію концепту ПОРАДА. Під конфігурацією концептів розуміємо різновид систем, у яких певна множина концептів виявляється ситуативно впорядкована за принципом логічної доцільності [1, с. 237-238].

Надання поради засвідчує про такі конфігурації досліджуваного концепту: ПОРАДА – ПРОПОНУВАННЯ (32%), ПОРАДА – ЕНЕРГІЙНІСТЬ (10%), ПОРАДА – НАДОКУЧЛИВІСТЬ (13%), ПОРАДА – ВІДМОВА (4%). Процес виконання рекомендованої дії тобто реакція особи, яка отримує пораду свідчить про такі когнітивні установки слухача щодо отриманого спонукання як: ПОРАДА – ЗВАЖЕНІСТЬ (6%), ПОРАДА – ЗАЛЕЖНІСТЬ (5%), ПОРАДА – ПОШУК (11%), ПОРАДА – СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ (14%), ПОРАДА – НЕПОВАГА (1%), ПОРАДА – ПОДЯКА (6%), ПОРАДА – ОБАЧНІСТЬ (3%), ПОРАДА – САМОСТІЙНІСТЬ (4%).

Розглянемо детальніше конфігурації концепту ПОРАДА відповідно до їх частотності. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що конфігурація ПОРАДА – ПРОПОНУВАННЯ найбільш дієва. Досить різноманіт-

ною є її лінгвістична експлікація (fill ear full of advice, give advice, leaving a few words of advice, dispense advice, offer some advice, lay a piece of advice on, handle advice, whisper advice, tailor advice, provide with advice on etc.).

Наприклад:

(3) *I'm certain Hank, the new husband, was filling her ear full of financial advice [8, с. 1].*

Окрім того, що мовець удасться до пропонування поради, надання поради порожі супроводжуватись його неабиякою енергійністю та надокучливістю, що дозволяє говорити про появу конфігурацій ПОРАДА – ЕНЕРГІЙНІСТЬ (full of advice, quick with advice), ПОРАДА – НАДОКУЧЛИВІСТЬ (dispense too much unsolicited advice, pitch in advice, burden with unsolicited advice, give reams of unwanted advice). Наприклад:

(4) *Forrest had been lectured to and preached at and burdened with unsolicited advice for as long as he could remember [9, с. 76].*

(5) *They're all veteran trial lawyers and quick with advice [8, с. 143].*

Комунікативна ситуація поради передбачає також моменти, коли мовець за певних умов не в змозі надати відповідну пораду. За цих обставин, як свідчить мовний матеріал, має місце відмова. Конфігурація ПОРАДА – ВІДМОВА мотивує загальні лінгвістичні засоби вираження, такі як (given advice, feel particularly qualified to give advice, have no advice to offer):

(6) *He gave them no advice, and they sought none [6, с. 14].*

У комунікативній діяльності порада дає змогу вплинути на почуття і волевиявлення адресата. Аналіз метафоричних образів уможливило вивчення ментальні процеси і досягнути самосвідомість комунікантів. Концептуальна система слухача може бути окреслена такими конфігураціями концептів:

- ПОРАДА – СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ (in need of advice, wait to seek advice, come for advice):

(7) *There are some clients in need of advice [5, с. 12].*

- ПОРАДА – ПОШУК (look up 'advice', run to for advice, ask advice, run for advice, turn for advice):

(8) *'Er, I came to ask your advice, ' he called back, feeling a bit ridiculous [3, с. 30].*

- ПОРАДА – ЗВАЖЕННІСТЬ (consider the words of advice, listen to smb's / the advice, pay attention to advice, reconsider advice, take advice under consideration, to be going to take advice, bear advice in mind, take advice seriously, take advice to heart, take seriously smb's advice, comprehend advice, consider advice, echo advice, take the advice, remember advice, gather wits to follow advice, find advice easy to follow, wear version of advice in mind):

(9) *I will... consider your advice [2, с. 56].*

• ПОРАДА – ПОДЯКА (appreciate the advice, put smb’s advice above all others, thanks to smb’s advice, thank for advice, respect advice, value advice):

(10) *He bowed, thanking him for his advice* [4, с. 155].

• ПОРАДА – ЗАЛЕЖНІСТЬ (depend on smb. for advice, brought by advice, follow advice, use advice, depend on advice, marry on advice, rely on for advice, turn back on the advice, speak up with my advice):

(11) *Knowing the Count was the Emperor’s official representative, the Teitaxu looked to him for advice* [10, с. 84].

• ПОРАДА – САМОСТІЙНІСТЬ (not inclined to take advantage advice, come against good advice, without advice, against advice, without advice, heed advice):

(12) *She’s never been inclined to take advantage of the free legal advice before, he says, pondering and tugging at the bow tie* [8, с. 30].

• ПОРАДА – ОБАЧНІСТЬ:

(13) *They turned my advice away* [4, с. 80].

• ПОРАДА – НЕПОВАГА:

(14) *I need a lot of things, boy, but I damned sure don’t need an eager little tenderfoot like you to give me advice. You’re dangerous, son, and you’re too ignorant to know it* [7, с. 33].

Зазначені концептуальні конфігурації ідентифікують ряд когнітивних установок адресата у процесі спершу прийняття рішення щодо виконання поради, а потім їй слідування, а також експлікують ставлення слухача до поради. Як бачимо, завдяки таким лінгвістичним моментам ми можемо припустити існування цілого ряду концептуальних форм. Аналіз дозволяє осмислити концепти, які знаходяться дуже далеко від початково прийнятих. Так, наприклад, незвичною є конфігурація ПОРАДА – ЧАС. Лімітованість часом вказує, що порада є явищем, яке вимагає від комунікантів нагального виконання (негайного надання поради задля вирішення питань / негайного прийняття рішення щодо її виконання). Наприклад:

(15) *Their time was spent talking to clients who could afford to pay them several hundred dollars an hour for advice, and when they weren’t talking to clients they were on the phone or doing lunch with other lawyers and bankers and insurance executives* [7, с. 102].

Отже, базовими метафоричними моделями, у термінах яких осмислюється концепт ПОРАДА, виокремлюються: ПОРАДА Є ПРЕДМЕТ, ПОРАДА Є ЖИВА ІСТОТА, ПОРАДА Є ВГОРІ. Серед дискурсивних конфігурацій досліджуваного концепту постають наступні: ПОРАДА – ПРОПОНУВАННЯ, ПОРАДА – ЕНЕРГІЙНІСТЬ, ПОРАДА – НАД-ОКУЧЛИВІСТЬ, ПОРАДА – ВІДМОВА, ПОРАДА – ЗВАЖЕНІСТЬ, ПОРАДА – ЗАЛЕЖНІСТЬ, ПОРАДА – ПОШУК, ПОРАДА – СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ, ПОРАДА – НЕПОВАГА, ПОРАДА – ПОДЯКА, ПОРА-

ДА – ОБАЧНІСТЬ, ПОРАДА – САМОСТІЙНІСТЬ, ПОРАДА – ЧАС. Варіативність конфігурацій концепту ПОРАДА, впорядкованих за принципом надання / виконання рекомендованої дії, підкреслює необхідність детального аналізу когнітивних аспектів продукування та сприйняття поради. *Перспективу* подальшого дослідження складає вербалізація концепту ПОРАДА лексемами.

Література:

1. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
2. Bujold Lois McMaster. The Vor Game / Bujold Lois McMaster. – New York : Bantam Books, 1997. – 195 p.
3. Douglas A. The Ring of the End / A. Douglas. – New York : Pocket Books, 2000. – 81 p.
4. Goodkind T. Goodkind Faith of the Fallen / T. Goodkind. – London : Pan Macmillan, 2002. – 786 p.
5. Grisham J. Street Lawyer / J. Grisham. – New York : A Dell Book, 2003. – 450 p.
6. Grisham J. The Brethren / J. Grisham. – New York : A Dell Book, 2002. – 324 p.
7. Grisham J. The Chamber / J. Grisham. – New York : Island Books. – 1994. – 676 p.
8. Grisham J. The Client / J. Grisham. – New York : Dell division of Random House, Inc. – 1992. – 410 p.
9. Grisham J. The Summons / J. Grisham. – New York : Island Books, 1998. – 468 p.
10. Herbert F. Dune / F. Herbert. – New York : A Berkley Book, 1965. – 305 p.
11. Lakoff J. Johnson M. Metaphors We Live by / J. Lakoff., M. Johnson. – Chicago, London : The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.